

SINKÓ ISTVÁN

2016 januárjában a Magyar Nemzeti Galériában még állt El Kazovszkij reprezentatív emlékkiállítás, s most, hogy lezárult az esztendő, egy másik kiváló 20. századi művész, *Ország Lili* retrospektívje látható, keretbe fogva a galéria programját, és egyben azt az ígéretet, hogy a magyar művészeti progresszió meg tud és meg fog jelenni a galéria falai között.

Ország Lili kint is és bent is van a magyar képzőművészetről való közgondolkodásban (ha van ilyen egyáltalán). Különös, magányos falként áll a modern magyar festészet útjának egyik stációjaként. Tőle nem, de felé annál inkább vezetnek utak. Előőrsként megnevezhetnénk Farkas Istvánt, Vajda Lajost, az Európai Iskola jó néhány, a szürrealizmus irányát képviselő tagját (Gadányt, Fekete Nagyot), ám követője, vele egy úton vagy vele akár csak párhuzamosan is haladó művész alig említhető.

Voltak kísérletek Ország technikájának és festészeti motívumainak felidézésére (a kor- és pályatársak közül Major Jánost, Maurer Dórát, Sziráki Endrét említhetném),

ORSZÁG LILI:

Szorongás, 1955,
olaj, vászon, 66x45 cm
Koloszváry-gyűjtemény, Győr
HUNGART © 2017

ORSZÁG LILI:

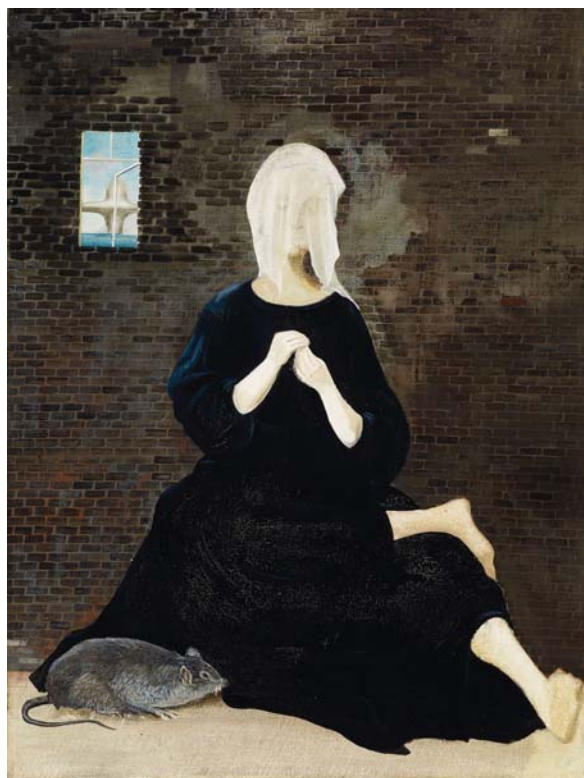
Vonat előtt (Alagút), 1957,
papír, kollázs, 14,5x22,5 cm
Szépművészeti Múzeum – Magyar
Nemzeti Galéria
HUNGART © 2017

és természetesen az idősebb mester-mentor Bálint Endre saját útja egy ponton Ország Liliével is kereszteződött. Ám ez a piktúra, ez az életérzés, ez a fajta kifejező erő elsősorban a kortárs európai festészetben gyökeresedett, és oda csatlakozott. A Magyar Nemzeti Galéria kiállítása (kurátor: Kolozsváry Marianna) komoly anyagi ráfordítással ezeket az európai elődöket és kortársakat is megjeleníti egy-egy művön keresztül. Így láthatóak Max

Idő és labirintus

Ország Lili kiállítása

Magyar Nemzeti Galéria, 2016. XII. 16. – 2017. III. 26.

Ernst, Paul Delvaux, Toyen, De Chirico vagy Vieira Da Silva, illetve Kemény Zoltán művei, analógiaként, az inspiráció forrásaként vagy épp azért, hogy lássuk, mennyire „benne volt a korban” az információktól meglehetősen elzártnak élő művész.

Ország Lili Oesterreicher Lívia Éva néven született 1926. augusztus 8-án Ungváron, magyar honosságú és anyanyelvű, izraelita vallású cseh állampolgárként. A vészkorszakot a deportálásból való meneküléssel és hamis papírokkal való bujkálással élték át. Az Ország névre magyarosított fiatal nő 1945 és 1950 között a Képzőművészeti Főiskolán Szőnyi István osztályára járt. Festészetének első, markáns darabjai – például a *Kóró* – még magukon viselik mestere színvilágát, de kompozíciója, a magányosságot hangsúlyozó szerkezet már eltér Szőnyi festői látásmódjától. Ugyanígy a magtárképek (egy tihanyi épületélmény-sorozattá szerveződése) is megmutatják Ország Lili festői útjának egyediségét.

Ez idő tájt jelenik meg az első nagy motívum, a falsorozat. Ez már előremutat a későbbiek, az *Írás a falon*, illetve a *Labirintus* problematikájára. A falak előtt álló, kis, ijedt magányos figurák (például az *Őnarckép fal előtt*) egyrészt a szorongás és a gyermeki magány (az elvesztett apa), másrészt a háború utáni magyar valóság drámái, egyben szürreális tablóra kerülnek.

Igen, Ország Lili vonzalma a szürreális kifejezőmód, a látomásos képi nyelv iránt már az 50-es évek közepén, végén készült munkáin teljes vértetben bukkan fel. Toyen és De Chirico, Delvaux és Tanguy képi világával azonosul úgy, hogy egyetlen eredeti művet sem látha-

tott az említett szerzőktől. Erős kötődése az európai progresszió, az álom és kép egysége felé megérintette Bálint Endrét, aki mentorként foglalkozott a fiatal festővel, megmutatva neki a szentendrei és az európai modernizmus hagyományait, segítve őt a tájékozódásban, a technikák és a kifejezőmód megújításában. A montázs technikája, a réteges festés ez időben jelenik meg Ország munkásságában, használni kezdi a kivágott sablonok, patternek eszköztárát, olyan montázsokat készít, melyeket leginkább képei előkészítéseként s nem önálló alkotásként kezel.

Ország Lili eredendően szorongó, magányos és misztikumra hajló természete a szakrális keresztény-zsidó kultúra elemeit magába szívó alkata utazásainak irányát s ebből adódóan témaválasztásait is determinálta. Bulgáriában a rilai kolostor falfestményeit, ikonjait „tette magáévá”, később, itáliai utazásain Pompei és Herculaneum, majd Izrael, Jeruzsálem élménye határozta meg az oeuvre alakulását. Míg az ikonos időszak művein Bálint Endre tanácsai és képi világának nyomai fedezhetők fel, s motívumokban és színekben gazdag alkotások kerülnek ki a keze alól (*Sárkányölő, Szamaras, Katakomba*), úgy a 60-as évekre, technikájában is átalakulva, szürke, homokszínű és barna-fekete képek születnek (*Panaszfal, Rekviem hét táblán*). Itt már nyoma sincs a korai figuratív-szürreális megoldásoknak, a farostrá olajmonotípiával felvitt, késsel felkapart, újranyomatott formák sűrű, kváziírásokká alakulnak, s ezek némi transzformációval a nagy *Labirintus-sorozat* megfestéséig már Ország „kézjegyeként” válnak ismertté.

ORSZÁG LILI:
Aranyváros, Nagy aranyváros,
1960, olaj, farost, 110x70 cm
Kolozsváry-gyűjtemény, Győr
HUNGART © 2017

Kiállítási enteriőr

ORSZÁG LILI:

Memento, 1957,
olaj vászon, 45x121 cm
Pilinszky János hagyatékából
HUNGART © 2017

A Hantai–Csernus–Lakner-vonal technikai megoldásai Országnál a sűrítéses elbeszélés, a figura nélküli történés eszközüvé módosulnak. Nem indultatosak ezek a késsel, ronggyal kiemelt, törölt felületek, s még csak virtuóznak sem mondanám őket, egyszerűen adekvát megoldásként jelentkezik a városképeken, az *Írás a falon* sorozataiban vagy a *Pompei*-festményeken.

A rendkívül alapos művész külföldi útjain kis feljegyzéseket, leírásokat, a fotók mellett toll- és ceruzavázlatokat készített, ezek alakították a későbbi munkákat. A kora keresztény, románkori szobrokról, falfestményekről készült újságképek, könyvillusztrációk beépítése a képmezőbe értelmezési és képépítési többletet adott, néha a kultúrák egymásra hatását is szimbolizálta (*Történelmi mozaikok I–III., Románkori Krisztus*).

A megtalált forma technikailag az olajmonotípa segítségével a felületre felhordott mikroáramkörök nyomtatásával bővült, gazdagodott (*Herculaneumi sorok, Írásjel ikonokkal*).

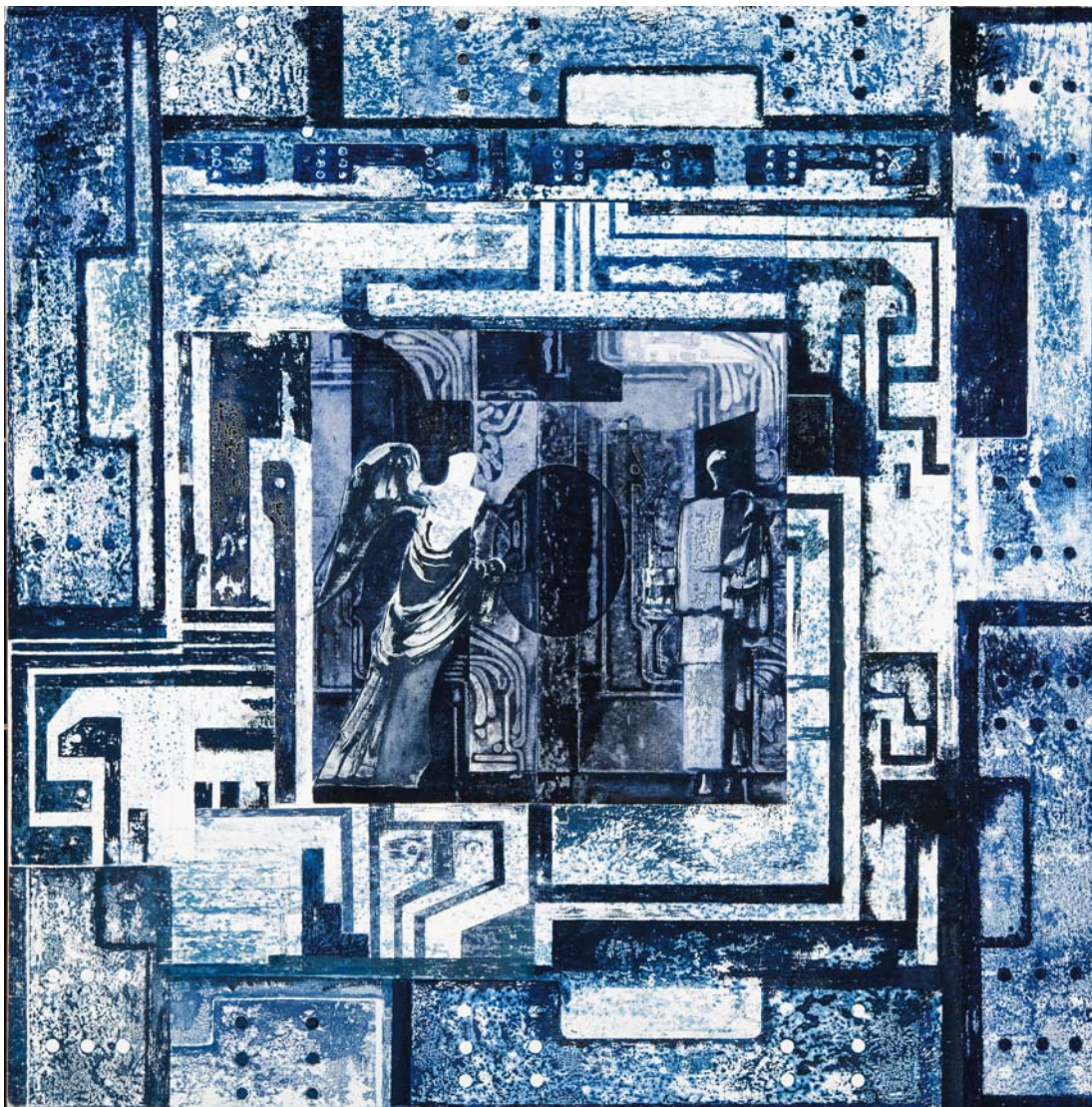
Németh Lajos így jellemzi a 70-es évek alkotói periódusát: „... Országnál nagyobb szerepet játszik a kultikus, szimbolikus elem. Legújabb sorozatának motívumai: kövek és írás. Nem a kalligráfia útját követi azonban. Az írással jelölt kő művészetében a semmiből kivájt örökkévalóság töredékjele, az örökké folyó történelem sugallója.”*

Németh ezzel az Ország Lilit kezdettől foglalkoztató két témakört, a megállított – mert mindörökkön való – időt és a benne, a kultúrában, a szellemben eltévedő, labirintusba jutó embert vetíti elénk. Ekkor már (1973-tól kezdve) megfogalmazódott az alapmű, a Labirintus terve melynek 38 elkészült darabját abban a formában, ahogy ő elképzelte, életében nem állították ki. Deim Pál, a szent-

ORSZÁG LILI:

Önarckép (Kislány fal előtt), 1955,
olaj, vászon, 35x56 cm
Győr Megyei Jogú
Város Önkormányzata,
Vasilescu-gyűjtemény
HUNGART © 2017

ORSZÁG LILI:
Labirintus (Ikarosz), 1974–1975,
olaj, farost, 100x100 cm
Szépművészeti Múzeum –
Magyar Nemzeti Galéria
HUNGART © 2017

endrei festőbarát rekonstruálta azt, és először 1980-ban a BTM-ben került teljes egészében bemutatásra. A kiállításon megvalósuló Labirintus és az egyik fő inspirációs forrást jelentő ádamosi festett famennyezet megjelenítése a tárlat záró elemeként még emelkedettebbé teszi a befogadói élményt.

Ország Lili korai halála (1978-ban, 52 évesen hunyt el) e Labirintust emeli ki az életmű összegzőjeként, bár a művész nyilván egy fontos állomásnak s nem búcsúalkotásnak szánta azt. Kétségtelen, hogy mindaz, ami alkotói tevékenységének fontos eleme volt – élmények, utazások, zsidóságának és az ebből fakadó traumáknak az elfojtott, fel nem dolgozott sebei vagy munkahe-lyének, az Állami Bábszínház bábtervező, -készítő műhe-lyének szakmai és mitikus figuraélményei –, e nagy alkotásfolyamban összegződtek. A korszak, a 60-as, 70-es évek a magánlabirintusok évtizede volt, nem véletlen, hogy Schaár Erzsébet *Utcája* hasonló gondolatokat vetett fel a székesfehérvári bemutatón. Egzisztenciális, kulturális és morális zsákutcák, menekülési utak, játék a múltó idővel – ezek jellemezték a korszak egyik legfonto- sabb művészeti vonulatát.

Ország sebezhetően védtelen és ugyanakkor konokon következetes személyisége ebben a labirintusban egy, a magyar képzőművé- szetben idáig ismeretlen hangot ütött meg, megszólítva kortársait. Külföldi és hazai kiállításai valódi események voltak. Ám követhet- tetlen, korának és az időnek formát, képi kifejezést adó alkotó volt.

Kolozsváry Marianna a Magyar Nemzeti Galéria nagy földszinti kiállítótermébe grandiózus, az alkotói életmű teljességét bemutató tárlatot rendezett. Szakaszokra, egységekre bontotta az egyes korszakokat, azokat értelmező szövegekkel látta el, és az összeha- sonlító művészettörténet elemeit a korszakra jellemző, Országot befolyásoló „külső” alkotásokkal értelmezte. Fontos szerepet kaptak a fotók, s még inkább az írásos dokumentumok.

A kiállítás megnyitására elkészült reprezentatív, átfogó katalógus a teljes kiállítási képanyag és bibliográfia mellett remek tanulmányokat tartalmaz (szerzők: Kolozsváry Marianna, Kopeczky Róna, Lajtai Péter, Mikó Árpád, Rényi András, S. Nagy Katalin, Terdik Szilveszter).

Jegyzetek

- * Németh Lajos: Modern magyar művészet, Corvina, Budapest, 1968.